

Features of the conclusion of the expertise and its assessment as a method for collecting evidence

Murodkosim ESHNAZAROV¹

Independent researcher

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 2022

Received in revised form

15 December 2022

Accepted 20 January 2023

Available online

15 February 2023

Keywords:

expert opinion,
document on the
impossibility
of giving an opinion,
interrogation.

ABSTRACT

This article discusses the assessment of an expert opinion, the features of an expert's interrogation regarding the conclusion, and the features of drawing up a document on the impossibility of giving an expert opinion.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss1/S-pp232-235>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Далилларни тўплаш усули сифатида экспертиза хулосаси ва уни баҳолашнинг ўзига хос жиҳатлари

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

эксперт хулосаси,
хулоса беришнинг иложи
йўқлиги тўғрисидаги
хужжат,
сўроқ қилиш.

Ушбу мақолада эксперт хулосасини баҳолаш, хулоса юзасидан экспертни сўроқ қилишнинг ўзига хос жиҳатлари, эксперт хулосасини бериш иложи йўқлиги тўғрисидаги хужжатнинг ўзига хос жиҳатлари баён қилинган.

Особенности заключения экспертизы и ее оценки как способ сбора доказательств

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

заключение эксперта,
акт о невозможности
дачи заключения,
допрос.

В данной статье рассмотрена оценка экспертного заключения, особенности допроса эксперта относительно заключения, особенности оформления документа о невозможности дачи экспертного заключения.

¹ Independent researcher

Эксперт хулосаси Жиноят-процессуал кодексидаги энг муҳим далилларни тўплаш усулларида бири саналади. Суриштирувчи, терговчи махсус билимларга эҳтиёж сезганда ушбу далил турига мурожаат қилишади.

Эксперт хулосасини баҳолаш энг муҳим босқич саналади. Унда суриштирувчи, терговчи хулосанинг жиноят иши учун аҳамиятлилик даражасини аниқлайди.

Эксперт хулосасини баҳолашда эксперт маълумот бераётган фактлар ҳақидаги билимлар ҳақиқатга мос келиши ва хулосаларнинг мантиқий асосланганлигига ишонч ҳосил қилиш учун суд мантиқий исботлаш жараёнига эътибор қаратиши лозим. Мазкур қоида ЖПКнинг 204-моддасида ўз аксини топган бўлиб, унга кўра эксперт олдида қўйилган масалалар бўйича берилган хулосалар асосланган бўлиши лозим. Тадқиқотнинг ушбу босқичида эксперт техник воситалар ва усуллардан фойдаланилган тадқиқотнинг баёнига алоҳида эътибор қаратиши лозим.

Агарда жиноят иши бўйича бир неча экспертиза ўтказилган ва ушбу тадқиқотлар натижасида экспертлар бир хил фикрга келмаган бўлса, суриштирувчи, терговчи ёки суд баъзи экспертларнинг хулосаларига қўшилиши ва бошқа экспертларнинг хулосаларига қўшилмаслиги мумкин ҳисобланади.

Ушбу ҳолатда экспертларнинг қайси бири тўғри хулоса берганлиги бошқа тергов ҳаракатлари ёки жиноят вазияти ҳақидаги маълумотларга тўғри келиши нуқтаи назаридан баҳоланади.

Экспертлар орасидан бирининг хулосасига қўшилмаслик масаласида суриштирувчи, терговчи, прокурор, суд ўз фикрини асослаб бериши талаб қилинади.

Таъкидлаш лозимки, ЖПК 186-моддасига кўра, экспертни сўроқ қилиш эксперт хулоса берганидан кейин амалга оширилиши мумкин бўлган процессуал ҳаракат ҳисобланади.

Сўроқ қилиш предмети экспертиза хулосаси мазмунидан келиб чиқади ва унинг доирасидан ташқарига чиқиб кетиши мумкин эмас. Сўроқ қилиш: а) эксперт хулосадаги маълум бир ҳолатларни ойдинлаштириш, аниқлаштириш, тушунтириб бериш; б) тадқиқот ўтказишда фойдаланилган усулларни изоҳлаш; в) агарда экспертлар комиссияси томонидан тадқиқот ўтказилганда экспертлар хулосаларида тафовутлар бўлса, қайси хулоса тўғрилигини аниқлаштириш; г) экспертиза тайинлаган орган томонидан аниқланиши сўралмаган, яъни савол берилмаган ҳолатларни эксперт аниқлаган ҳолатларга ойдинлик киритиш; д) жиноят содир этилиш шароити ва сабаблари ҳақида маълумотларни олиш мақсадида ўтказилади.

Экспертни сўроқ қилиш натижаси унинг кўрсатувида намоён бўлади. Эксперт кўрсатуви – далилларни мақбуллигини текшириш мақсадида экспертни сўроқ қилиш натижаси ҳисобланади.

Эксперт фақат ўзи томонидан берилган хулоса ва шахсан ўтказган эксперт текширувлари бўйича сўроқ қилиниши лозим. Чунки эксперт сўроқ қилинганда у ўтказган тадқиқот ва унинг натижаси юзасидан сўроқ қилинади.

Бундан ташқари, унинг мақоми сўроқ қилиниш жараёнида гувоҳни сўроқ қилиш талабларидан келиб чиқади.

Экспертнинг хулосаси баробарида хулоса беришнинг иложи йўқлиги тўғрисида ҳужжат ҳам бериши мумкин ҳисобланади. Эксперт қўйидаги ҳолларда қўйилган масалалар юзасидан хулоса бериш мумкин эмаслиги тўғрисида асосланган далолатнома тузади:

а) агар қўйилган масала экспертнинг махсус билимлари (ваколатлари) доирасидан четга чиқса ёки уни ҳал этиш учун махсус билимлар талаб қилинмаса ёхуд масала ҳуқуқий тусга эга бўлса;

б) тақдим этилган текшириш объектлари ёхуд материаллар уларнинг тўлиқ ёки сифатли эмаслиги туфайли хулоса бериш учун яроқсиз бўлса ва тўлдирилиши мумкин бўлмаса;

в) агар илм-фан ва экспертиза амалиётининг ҳолати қўйилган масалаларга жавоб бериш имконини бермаса;

г) текширишларни ўтказиш ва хулосалар бериш учун зарур шарт-шароитлар, услубий воситалар ва асбоб-ускуналар мавжуд бўлмаса.

Экспертнинг тегишли белгиларига мувофиқ эксперт текшируви объектлари бўлган предмет ва ҳужжатлар экспертнинг тегишли белгилари қўйилиб, хулоса ёки хулоса бериш имкони йўқлиги тўғрисидаги далолатнома билан бирга экспертизани тайинлаган орган(шахс)га рўйхат бўйича қайтарилиши лозим.

Бизнингча, амалиётда хулоса бериш имкони йўқлиги тўғрисидаги ҳужжат берилганлик юзасидан экспертнинг сўроқ қилиниши ҳолатлари юзага келаётганлиги сабабли, ЖПК 186-моддаси (“Экспертни сўроқ қилиш”)ни қўйидаги мазмундаги учинчи қисм билан тўлдириш лозим: “Эксперт фақат ўзи томонидан берилган хулоса ва шахсан ўтказган эксперт текширувлари юзасидан сўроқ қилиниши лозимлиги сабабли уни хулоса бериш имкони йўқлиги тўғрисидаги ҳужжат берганлиги юзасидан сўроқ қилиш тақиқланади”. Чунки ушбу ҳужжатни шакллантиришда эксперт хулоса ҳам бермайди, эксперт текшируви ҳам ўтказмайди, демак, сўроқ қилиш учун асос мавжуд бўлмайди.

Ҳар қандай илмий-техник воситалардан фойдаланувчи шахслар доираси ва фаолият йўналишини қонун доирасида белгилаш мақсадида ЖПКга “Исбот қилиш жараёнида илмий-техник воситалардан фойдаланиш” номли қўйидаги мазмундаги 941-моддани киритиш лозим: “Жиноят иши юзасидан исбот қилиш жараёнида фойдаланиладиган илмий-техник воситалар жиноят ишини юритувчи орган ва эксперт ҳамда мутахассис томонидан уларнинг ўз фаолият йўналиши ва процессуал мажбуриятларини бажариши учун қўлланилишига рухсат берилади.

Қўлланилган илмий-техник воситалар қўйидаги талабларга жавоб берсагина мақбул деб топилади:

қонун билан кўрсатилган ёки унинг норма ва принципларига зид бўлмаса;

илмий тадқиқот учун яроқли бўлса;

жиноят ишини юритишда маҳсулдор бўлса;

хавфсиз бўлса.

Жиноят ишини юритувчи шахслар томонидан фойдаланилган илмий-техник воситалар, уларни қўллаш шартлари ва тартиби, техник воситалар қўлланилган объект, эришилган натижалар процессуал ҳаракатлар ёки суд муҳокамаси баённомаларида акс эттирилади”.

Ушбу норма амалиётдаги экспертлар фаолиятида фойдаланилаётган техник воситанинг яроқлилик, замонавий талабларга жавоб беришига ва ушбу

техникадан фойдаланиб, олинган хулосага ишониш лозим ёки йўқлигига эътибор қаратилмаслиги бўйича камчиликни бартараф этиш учун хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтганда, эксперт хулосаси судьянинг судланаётган шахснинг айбсиз ёки айбдор эканлиги юзасидан ички ишончи шаклланишига таъсир қилиши мумкин бўлган муҳим омиллардан бири ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. N.Gary Holten Lawson L. Lamar. The criminal court: structures, personnel, and processes. – McGraw-Hill Inc. 1991. – P. 258.

2. Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / Под ред. Т.В.Аверьяновой, В.Ф.Статкус. – М.: НОРМА, 2003. – С. 330.

3. Винберг А.И. Основные принципы советской криминалистической экспертизы. – М.: Госюриздат, 1949. – С.53; Эйсман А.А. Заключение эксперта. – М.: Юрид. лит, 1967. – С. 120-121; Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведение. – М.: Юрид. лит, 1979. – С. 130-133; Колдин В.Я. Значение вероятного заключения эксперта // Сб. науч. трудов по теме “Вопросы судебной экспертизы”. – Москва, 1962. – С. 43-47.

4. Харченко Д.А. Судебная экспертиза в российском уголовном судопроизводстве: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Иркутск: Восточно - Сибирский инс., 2006. – С. 11.